

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Кафедра екології та технологій захисту навколишнього середовища

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Ґрунтознавство»

Галузь знань	10 Природничі науки
Спеціальність	101 Екологія
Освітній рівень.....	Перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	«Екологія»
Статус	обов'язкова
Загальний обсяг	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Форма підсумкового контролю	диференційований залік
Термін викладання	4 семестр (8 чверть)
Мова викладання	українська
Викладачі	доц. Миронова Інна Геннадіївна, ас. Грунтова Валентина Юріївна

Силабус призначено для допомоги опанування студентом навчального контенту з дисципліни, підготовки та проходження контрольних заходів.

Опис навчальної дисципліни.

Назва: «Ґрунтознавство»

Код: Ф12

Галузь: 10 «Природничі науки»

Тип: обов'язкова

Кількість встановлених кредитів: 4

Курс: 2-й

Семестр вивчення: 4-й

Рівень вищої освіти: Бакалавр

Кількість годин: 120

Викладачі:

– Миронова Інна Геннадіївна, кандидатка технічних наук, доцентка кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища, тел. (056) 745-50-44, <https://ecology.nmu.org.ua/ua/Personal/Mironova.php>; e-mail: mironova.i.g@nmu.one;

– Грунтова Валентина Юріївна, асистентка кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища, тел. (056) 745-50-44, <http://ecology.nmu.org.ua/ua/Personal/Gruntova.php>; gruntova.v.yu@nmu.one

Результати навчання: Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

Форми організації занять.

- Навчальні заняття – лекції.
- Практична підготовка – лабораторні заняття.
- Самостійна робота – підготовка до навчальних занять.
- Контрольні заходи – виконання та захист лабораторних робіт, виконання комплексної контрольної роботи під час диференційованого заліку у письмовій формі.

Мета дисципліни – формування у майбутніх фахівців теоретичних і практичних знань щодо складу, будови та властивостей ґрунтів і ґрунтових утворень, закономірностей їх формування та розвитку, а також обґрунтування шляхів їх раціонального використання та відтворення.

Календарно-тематичний план.

Тематичний план та розподіл обсягу часу з дисципліни «Ґрунтознавство»

Курси, чверті	Тижні (8 тижнів)	Види, тематика навчальних занять, шифри та зміст результатів навчання за дисципліною	Обсяг, години		
			аудит.	самос- тійна	разом
2 курс, 4 семестр		ЛЕКЦІЇ			
	32	1. Ґрунтознавство, ґрунти та їх роль у біосфері 2. Сучасна номенклатура та класифікація ґрунтів	4	48	80
	33	3. Процеси ґрунтоутворення та значення живих істот у цьому. Ґрунтоутворюючі породи	4		
	34	4. Механічний та мінералогічний склад ґрунтів	4		
	35	5. Хімічний склад ґрунтів	4		
	36	6. Колоїди ґрунтів та ґрунтовий поглинальний комплекс	4		
	37	7. Структура ґрунтів	4		
	38	8. Фізичні та фізико-механічні властивості ґрунтів 9. Водний, повітряний та тепловий режими ґрунтів	4		
	39	Контрольні заходи	4		
		ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ			
	32	1. Відбір проб ґрунтів для досліджень	2	24	40
	33	2. Вивчення гранулометричного складу ґрунтів	2		
	34	3. Визначення гігроскопічної вологості ґрунту	2		
	35	4. Визначення актуальної і потенційної кислотності ґрунтів потенціометричним методом	2		
	36	5. Визначення засоленості ґрунтів	2		
	37	6. Вивчення ерозійних процесів у ґрунтах	2		
	38	7. Визначення екологічного бонітету ґрунтів	2		
	39	Контрольні заходи	2		
	Контроль підсумковий, 4 семестр – диф. залік		Разом	48	72
		Лекції	32	48	80
		Лабораторні заняття	16	24	40

Заплановані види навчальної діяльності та методи викладання.

Лекції – словесні методи навчання (пояснення, розповідь, бесіда, ілюстрування, демонстрування).

Лабораторні заняття – практичні методи навчання в лабораторіях випускової кафедри (лабораторні роботи, вправи).

Самостійна робота – практичні методи навчання (індивідуальні контрольні вправи – особистісно-орієнтована з елементами дистанційної форми).

Використовується інструментальна і лабораторна база кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища, комп'ютерне та мультимедійне обладнання, дистанційна платформа офіс365 - Teams, Moodle.

Результати вивчення дисципліни.

Очікувані результати освоєння дисципліни зводяться до наступних навичок і умінь:

- Оцінювати ґрунти як систему, екологічна стійкість яких є основою сталого розвитку біосфери;
- Знати роль ґрунтів у загальній системі обміну речовинами, енергією й інформацією між основними компонентами довкілля;
- Систематизувати та проводити ранжування основних процесів, реалізація яких призводить до формування ґрунтів як головної ланки навколишнього середовища;
- Знати основні шляхи раціонального використання та відтворення ґрунтів.

Література для вивчення дисципліни.

- 1 Ґрунтознавство: підручник / [Д. Г. Тихоненко, М. О. Горін, М. І. Лактіонов та ін.]; за ред. Д. Г. Тихоненка. – К.: Вища освіта, 2005. – 703 с.
- 2 Гамкало З.Г. Екологічна якість ґрунту: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
- 3 Ґрунтознавство з основами агрохімії та геоботаніки / В. В. Снітинський, В. Ф. Якобенчук: навч. посібн. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – Львів: Аверс, 2006. – 312 с.
- 4 Ґрунтознавство. Метод. рекомендації до виконання лабораторних робіт для студентів освітньо-професійних програм «Біологія», «Екологія» та «Технології захисту навколишнього середовища» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Текст] / І. Г. Миронова, І. І. Клімкіна, В. Ю. Ґрунтова, А. А. Юрченко. НТУ «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2020. – 41 с.
- 5 Ґрунтознавство: опорний конспект лекцій / укладач В.М. Савосько. – Кривий Ріг: КДПУ, 2021. – 306 с.
- 6 Ґрунтознавство з основами геології. Навч. посіб. / Ігнатенко О. Ф., Капшик М. В., Петренко Л. Р., Вітвицький С. В. – К.: Оранта. 2005. – 648 с.
- 7 Ґрунти України: властивості, генезис, менеджмент родючості. Навчальний посібник / Купчик В.І., Іваніна В.В., Нестеров Г.І., ін. – К.: Кондор, 2007. – 414 с.
- 8 Агрономічне ґрунтознавство / Примак І. Д., Купчик В. І., Лозінський М. В., ін. / За ред. І. Д. Примака. – Нілан, 2017. – 580 с.
- 9 Кирильчук А.А. Хімія ґрунтів. Основи теорії і практикум: навч. посібник / А. А. Кирильчук, О. С. Бонішко. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 354 с.
- 10 Механіка ґрунтів, основи та фундаменти: підручник / Шутенко Л.М., Рудь О. Г., Кічаєва О.В. та ін.; за ред. Л. М. Шутенка. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 563 с.
- 11 Моніторинг земель (гриф МОН) / Гаркуша О.М., Горлачук В.В., ін. – Миколаїв: Видавництво «Гліон», 2008. – 190 с.
- 12 Назаренко І.І., Польчина С.М., Нікорич В.А. Ґрунтознавство: Підручник. Чернівці: Книги-XXI, 2004. – 400 с.

- 13 Онiпко В.В. Грунтознавство: теорiя та практика. Навч.-метод. посiбник / Онiпко В.В., Ищенко В.И. – Полтава, 2011. – 259 с.
- 14 Охорона ґрунтів / Шикула М.К., Гнатенко О.Ф., Петренко Л.Р., ін. – Київ: Т-во «Знання», КОО, 2004. – 398 с.
- 15 Паньків З.П. Ґрунти України: навч.-метод. посiбник. Львів: ЛНУ iменi Iвана Франка, 2017. – 112 с.
- 16 Позняк С. П. Ґрунтознавство i географiя ґрунтів: пiдручник. У 2-х ч. – Львів: Видавничий центр ЛНУ iменi Iвана Франка, 2010. - 270 i 286 с.
- 17 Свiтличний О.О., Чорний С.Г. Основи ерозiєзнавства: Пiдручник. – Суми: ВТД «Унiверситетська книга», 2007. – 266 с.
- 18 Fundamentals of Soil Science / D. Tripathi, S. Mani, Sh. Mohinder Singh. e-course of ICAR. – 133 pp. (www.agrimoon.com)
- 19 Henry D. Foth. Fundamentals of Soil Science / Henry D. Foth. - 8th ed. – 382 pp.
- 20 Lavelle P. and A.V. Spain (2001). Soil ecology. Kluwer Academic Publishers, Great Britain. - 654 pp.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon4.rada.gov.ua> Офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.mon.gov.ua> Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України
3. <http://www.menr.gov.ua> Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України
4. www.irbis-nbuv.gov.ua Наукова періодика України.
Бібліотека ім. В. Вернадського
5. <http://sop.org.ua> Служба охорони природи – Інформаційний центр
6. <http://env.teset.sumdu.edu.ua> Науковий центр прикладних екологічних досліджень
7. http://soils.usda.gov/sqi/concepts/soil_biology/biology.html

Політика виставлення балів.

Виставлення балів ґрунтується на об'єктивних критеріях відповідно до «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти».

Оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами, яка також використовується для конвертації (переведення) оцінок мобільних студентів.

Шкали оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Кредити навчальної дисципліни зараховується, якщо студент отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

Критерії оцінювання.

Робота оцінюється на **відмінно** (90–100), якщо студент виявив підвищений рівень засвоєння обсягу знань і набуття вмінь, якісно та в повному обсязі виконав завдання. До того ж було підтверджено залучення ним навчального матеріалу на рівні творчого використання; причому завдання виконано ретельно й самостійно, матеріал викладено в логічній послідовності, відсутність мовних помилок, а власні висновки студента відповідають темі практичного завдання.

Робота заслуговує на оцінку **добре** (74–89) в тому разі, коли студент показав оволодіння достатнім обсягом знань і вмінь під час виконання завдання; продемонстрував самостійність в отриманні розрахунково-аналітичних даних, точність і чіткість мови, при цьому в роботі не було зафіксовано помилок, а власні висновки студента відповідають темі практичного завдання.

Робота оцінюється на **задовільно** (60–73), коли в поданому студентом матеріалі виявлено змістові й лексичні помилки, зміст роботи викладено не завжди чітко й логічно, але студент виконав розрахунки та виявив знання й уміння в межах навчальної програми.

Робота заслуговує на оцінку **незадовільно** (0–59) з можливістю її повторного виконання, якщо поданий студентом матеріал не відповідає темі завдання, у ньому допущено принципові змістові й лексичні помилки, розрахунки не здійснено, тобто студент не виявив певних знань і вмінь.

Форми оцінювання.

Поточний контроль:

- лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості виконання контрольних конкретизованих завдань – тестування, опитування.
- лабораторні заняття оцінюються якістю виконання та захисту лабораторних робіт.

Підсумковий контроль – виконання комплексної контрольної роботи під час диференційованого заліку у письмовій формі.

Питання до заліку.

1. Ґрунт як підсистема біосфери.
2. Чинники та умови ґрунтогенезу.
3. Біогеохімія, енергетика, інформативність, типи ґрунтогенезу.
4. Еколого-біогеохімічні типи ґрунтогенезу. Загальна характеристика.
5. Вивітрювання як передумова та супутник ґрунтогенезу.
6. Ґрунтотворні породи.
7. Гранулометричний склад ґрунтів і порід. Загальна характеристика.
8. Роль біоти у формуванні ґрунтового фонду органічних речовин.
9. Біогеохімія гумусоутворення.
10. Колоїдно-хімічна природа гумусу.
11. Гумусоутворення у різних типах ґрунтів.
12. Гумусовий стан ґрунтів.
13. Екологічні функції та агрономічна роль органічних речовин ґрунту.

14. Хімічний склад ґрунту.
15. Види вбирання.
16. Ґрунтово-поглинаючий комплекс і роль колоїдів у його функціонуванні.
17. Закономірності катіонного обміну.
18. Вплив обмінних катіонів на властивості ґрунтів.
19. Структура ґрунту.
20. Фізичні властивості ґрунтів.
21. Біоенергетичний режим.
22. Вода у ґрунті, водні властивості і водний режим ґрунтів.
23. Повітря в ґрунті і повітряний режим ґрунтів.
24. Поживний режим (трофність) ґрунтів.
25. Біологічний режим ґрунтів.
26. Ґрунтовий розчин та окисно-відновлювальні реакції.
27. Родючість ґрунтів.
28. Закономірності поширення ґрунтів. Деградовані ґрунти.
29. Бонітування ґрунтів.
30. Моніторинг ґрунтів.